

Lovrenc
Pr. Kazimir Podkrajec

SAMO,

prvi slovenski kralj.

Glediščna igra v treh činih.

Prisojeno jej je prvo darilo

Haložana B. B.

Spisal

FRANCE BEMEC,

modruslavec v Kranju.

Založil Raičev Božidar.

V Mariboru 1867.

Natisnil Ed. Janžič.

3589 1/1 L9

SAMO,

prvi slovenski kralj.

Glediščna igra v treh činih.

Prisojeno jej je prvo darilo

Haložana B. R.

Spisal

FRANCE BEMEC,

modroslovec v Kranju.

Založil Raičev Božidar

V Mariboru 1887.

Natisnil Ed. Janič.

Osobe.

- Samo**, prvi slovenski kralj.
Boguvlast, poganskih Slovencev veliki duhoven.
Alkún, starejšina in vodja podravskega kmetom.
Vsevid, starejšina in vodja vogastograjskim kmetom.
Čedoljub, župan in Vsevidov zet.
Dobrana, jegova žena.
Višnja, jegova hči.
Berislav, kmet.
Frankovskega kralja Dagoberta sel.
Pesoglavec.
Dva Nemca.
Nekteri starejšine in župani.

Čin se godí v Vogastogradu, ki je stal v
desnem bregu Mure na Štajerskeji zemlji, in v
vogastograjskeji okolici 630 leta.

I. čin

se godí v Čedoljubovej koči blizu Vogastograda.

I. prizor.

Dobrana in Višnja.

Višnja. Večeri se že in solnce se bliža zahodu, deda in očeta pa vendar še ni domú! Kako je to?

Dobrana. Gotovo sta se kje na poti zamudila. Sicer pa tudi še ni pozno. Do trde noči se gotovo vrneta. Nikar ne skrbi!

Višnja. Bojim se, da bi ju na poti kakošna nesreča ne zadela.

Dobrana. Pojdi, ljuba hčerka! To so prazne marnje. Kako neki bi se jima nesreča pripetila, ker ni nikjer nijene nevarnosti?

Višnja. Vendar, draga mati! Saj si me učila, ko sem bila majhno dete, da nesreča nikdar ne sveti. Morebiti, da ju čaka ravno ondi, kjer se je prav nič ne nadejata.

Dobrana. Ne bodi vsaj tako otročja.

Višnja. Povej mi, mati! kam sta vendar šla?

Dobrana. Mar ne veš? Na národni zbor v Vogastograd.

Višnja. In sta zgodaj šla od doma?

Dobrana. Danilo se je že.

Višnja. Ali veš, čemu so zbor spet sklicali?

Dobrana. Ne vem. Nista mi povedala.

Višnja. Morebiti nam celó sovražnik žuga in so se sešli, da se pripravijo na bran?

Dobrana. Teško zato. Gotovo so se zbrali, da skujejo nove postave, stare pa pre-naredé in prekličejo. Saj pač vedno nekaj prenarejajo, misle, da bode novo bolje; ali naposled se spet prepričajo, da tudi to ni dobro. Zares čudno je sedaj na svetu! Vse jih zborovanje ne pomaga prav nič, dan na dan je huje. Saj že vendar nekaj pomnim; ali reči moram, da je bilo nekdam vsaj nekoliko bolje.

Višnja. (Smeje) Samo nekoliko bolje! To je, mati, malo!

Dobrana. Dosti, hčerka, kdor je z majhnim zadovoljen! — Ali čuj! Zdi mi se, da nekdo gre.

Višnja. Gotovo ded in oče.

2. prizor.

Prejšnji. Berislav.

Berislav. (Vstopi resen.)

Višnja. (Priskoči Berislavu in mu podá deanico.)
Da si zdrav, moj Berislav.

Dobrana. Zdrav, dragi sosed!

Berislav. Rad bi vama želel dober večer, ali ga ne morem, ker dan danes pač nič dobrega na svetu ni. Kje sta Čedoljub in Vsevid?

Dobrana. Ni ju še doma. Menim pa, da kmalu prideta.

Višnja. Povej mi, Berislav! zakaj si pa nocor tako resnoben?

Berislav. Ej, Višnja! bolje, da molčim. Gotovo bi se ustrašila, da ti povem.

Dobrana. (Osolpnena.) Kaj takega pa je? Mar nam nesreča žuga, ali nas je morebiti že zadela? Govori!

Višnja. (Pogleđa ga milo.) Nikar ne skrivaj!

Berislav. Umiriti se prej! Saj še ni nič hudega. — Malo prej je bil pri meni potnik, ki je prišel iz Podravine in prinesel žalostne novice. Pripovedal je, da so divji Pesoglavci

Višnja. (Plašna.) Joj, Pesoglavci!

Berislav. Da so prestopoli mejo in napadli sela v Podravini, da med Pesnico in Ščavnico požigajo in plene, da je groza.

Višnja. Ubogi ljudje!

Dobrana. Kleti krvoločniki! Saj drugega ne znajo!

Berislav. Vendar, to še ni dovolj. Pomikajo se tudi dalje proti Muri.

Višnja. (Prestrašena.) Pa vsaj ne proti nam?

Berislav. In Vogastogradu. Da, tako je!

Višnja | ob enem: Gorjé! Vsevid!

Dobrana | Čedoljub!

Berislav. (Miri ji.) Boditi pametni! Saj še niso v našem selu, tudi ne v Vogastogradu!

Dobrana Kdo ve? Čudno je, da se ne vrmeta.

Berislav. Ne plaši se, Dobrana! Prisegam vama pri bogu Triglavu, da še Pesoglavcev daleč na okol ni!

Dobrana. Vendar se bojim za Čedoljuba in Vsevida.

Berislav. Ne boj se za nju! Nič žalega se jima ne zgodi.

Dobrana. Že vem! Vi dva ostanita tu doma, a jaz pojdem onkraj sela na najbliži holmec, s kterega se vidi noter do Vogastograda. Morebiti, da ju vendar kje zagledam? (Naglo odide.)

Višnja. (Kliče za njo.) Mati, draga mati! Ostani vsaj domá!

3. prizor.

Višnja. Berislav.

Višnja. Noč je že, sovražnik morebiti blizu, a mati gre od doma, da se morebiti nikdar več ne vrne! Pustila me je samo tu domá, naj poginem straha in skrbi za vse tri. Joj meni!

Berislav. Utolaži se, predraga Višnja! Saj sem jaz pri tebi! Dokler imaš mene, nikogar se ne boj!

Višnja. A kdo bode branil deda, mater in očeta?

Berislav. Saj še ni nobene sile. Ako Pesoglavec pride, vstanemo vsi kmetje ter se v bran postavimo. Takrat ne bom domá čepel!

Višnja. (Umiri se nekoliko.) A kako bi se ne bala? Saj me je že samega imena „pesoglavec“ groza.

Berislav. Da, res je! Huji so od psov. Prav nič nimajo, kar bi na to spominjalo, da so ljudje. (Zamisli se.) O, še dobro se spominjam, kdaj so bili zadnjikrat pri nas? Skusil sem, kaj znajo. Lasje mi stopijo po koncu, kadar se jih spomnim.

Višnja. Praviš, da si tudi skusil?

Berislav. (Vzdehne.) O, skusil sem je, skusil!

Višnja. Ali žalega ti niso nič storili?

Berislav. Nič drugega, nego da so mi umorili deda, sestro in očeta.

Višnja. Umorili so je? In še nikoli mi nisi tega povedal!

Berislav. Želel sem, da bi se nekdanja rana zacelila; ali ni še se. Še vedno tli globoko v srci, kakor iskrica v pepelu, ki počasu oživi, a nazadnje goreč plamen

na svetlobo bukne in vse pokočna. Samo za to ti še nisem povedal, ker se vselej, kadar se nesrečnega dogodka spomnim, stare rane zbudé in spet začno na novo krvaveti. Odslej ti pa ne bodem skrival. Saj morebiti kmalu napoči tisti dan, da se Pesoglavcem osvetím in zlo za zlo povrnem!

Višnja. (Prime ga za desnico.) Joj, Berislav ne grozi se tako hudo! Strah me je.

Berislav. Ne boj se, Višnja! Saj se tebi ne grozim, le Pesoglavcem! Dobrega želeti jim ne morem. Jeli ne veš, kako živinsko so ravnali z mojo sestro, kako okrotno z dedom!

Višnja. Povej mi, Berislav!

Berislav. Bilo je na Kresovo, — jaz sem bil še majhen deček, tebe še takrat ni bilo — ko smo praznovali praznik solncu na čest. Kar prihruje Pesoglavec v naše selo, ko se ga nihče ni nadejal. Strah vse spreleti, drhtali smo ko šibice na vodi; vpili smo in klicali bogove na pomoč. Možaki in mladenči stopijo na noge, primejo za ščite, meče, kopje, ter urno planejo nad vrage. Hrabro so se bili, da si ravno jih je bilo malo; ali naposled so vendar le omagali.

Slavno so poginoli! Tudi mojega očeta je prebodla pesoglavska sulica.

Višnja. Oj, to je strašno!

Berislav. Ali, ker so se branili, razdražili so sovažnika še bolj. Zapalijo nam kočé. Starci, žene in otroci popusté pusta pogorišča in bežé iz sela, da si rešijo življenje; vsak je bežal, kdor je mogel. Tudi jaz in moja mati sva hitela po skrivnih lazih v bližnje gore; ali ded in sestra nista bila srečna. Oslabela sta na poti. Kar se Pegoslavci v tek spusté za njima in ju dohité. Deda živega privežejo za kojnski rep in zapodé konja v beg po trnji in grmovji, da se je nesrečni ded razbil na drobne kosce.

Višnja. (Zakrije obraz.) Ne pripoveduj dalje, Berislav! ker me je groza.

Berislav. Zares žalostno je sklenol. Potrpi vendar, da ti še povem, kako se je sestri godilo? — Nje in neko drugo žensko zvežejo za kite ter ji z bičem tirajo na pogorišče, kjer so se vsi vrage zbrali, da praznujejo nesrečno zmago. Sedé na mrtvih truplih naših dedov in očetov lokali so iz človeških črepinj, oskvrnjevali žene in device, potem je pa nabadali na ražnje in žive pekli. — Vendar, sapa mi zastaja; ne morem dalje!

Višnja. To je več od sile! In še bogovi so tako nevsmiljeni, da jih do zadnjega ne pokončajo?

Berislav. O, saj pride dan, ko jim vse to pošteno plačamo! Ne boj se!

4. prizor.

Prejšnja. Čedoljub.

Čedoljub. (Hitro vstopi.) Da so vam bogovi mili! Tukaj me imatí! Ali ste vsi zdravi?

Višnja. (Priskoči radostna k njemu.) Dragi oče, vendar si prišel!

Berislav. Hčerka je močno skrbela, da bi ti se na poti nič hudega ne dogodilo.

Čedoljub. Neumno dete! kaj neki bi se dogodilo? Razbojnikov ni v našem kraju, a drugega se ne bojim.

Višnja. Ako jih ni, pa so more biti Pesoglavci.

Čedoljub. Pojdi, pojdi! Kaj ti spet po glavi blodi? Kje neki bi se vzeli? Sicer se pa tudi njih ne plašim; saj imam še krepko pest in nisem sam. — Kje je pa Dobrana?

Berislav. Ravno kar je šla na bližnji holmec gledat, da li ti in Vsevid domú gresta?

Čedoljub. In še ona je tako nespametna?

Višnja. Morebiti, da pa ni tako nespametna, kot misliš? Kje je ded?

Čedoljub. Pride kmalu za menoj. Šel je še k duhovnu Boguvlastu pomoči prosit. Saj veš, da nam že več dni kuga drobnico davi. Ako se nas Boguvlast in večni bog Veles ne vsmilita, pocepajo nam vse ovce. A to ni šala!

Višnja. Ne skrbi toliko za drobnico, duhoven Boguvlast nam že pomaga. Ali žuga nam še huja šiba. Berislav je zvedel, da se Pesoglavci bližajo.

Čedoljub. Gotovo te je samo dražil.

Višnja. Ni me dražil, ne! Berislav govori!

Berislav. Gotovega še nič ne vem; mogoče je pa vse. Nek potnik mi je pravil, da so spet prihruli v Podravino, da med Pesnico in Ščavnico divjajo ter se Muri in Vogastogradu bližajo.

Čedoljub. Kaj vendar praviš! Je li res?

Berislav. Tako mi je povedal; zapriseči ti ne morem.

Čedoljub. Zemlja je požrla! Ako se uresniči, ne vem, kaj bo? Sedaj se jih prav nič ne nadejamo; pripravljeni še tudi nismo.

Berislav. Najbolje bo, da se neutegoma pripravimo; potem naj pridejo, kadar koli jih je volja.

Čedoljub. Da bi se le Vsevid vrnil! On je starejšina in najbolje vé, kaj nam je početi.

(Od daleč odmevajo hitre stopinje.)

Višnja. Saj ravno nekdo sem hiti.

5. prizor.

Prejšnji. Dobrana.

Dobrana. (Prisopiha vsa plašna v izbo.) Čujte, dragi! Nocor se čudne ali žalostne reči godé.

Čedoljub
Berislav } na enem: Kaj je spet? Govori!
Višnja

Dobrana. Bila sem na holmci. Temna noč je že zastirala prirodo. Ravno sem se hotela domú odpraviti. Kar zapazim daleč doli za bregovi temen žar. Da si ravno v začetku majhen, naraščal je če dalje bolj in bolj; a sedaj se vse obzorje na vzhodnej strani Vogastograda že žari, kot kri. Le strašno je pogledati! In kaj ta žar pomeni? Prikazen na nebesih vsaj ni?

Čedoljub. Morebiti je večerna zarja?

Dobrana. Ta žar ni zarja! Te nisem nikdar videla.

Berislav. Čudno; Morebiti kje gori.

Višnja. Pesoglavec sela pali!

Dobrana. Gotovo!

Berislav. Lahko da!

Čedoljub. Tako blizu vsaj še niso?

Berislav. Kdo ve? Saj se podijo dalje, kot nevihta! Čuj, Čedoljub! najbolje bo, da sama pogledava, kaj je?

Čedoljub. Prav imaš. Le hitro pojdiva!

Višnja. Nikar ne hodi, oče! Berislav! ne hodi!

Berislav. Saj se kmalu vrneva!

(Čedoljub in Berislav odideta.)

6. prizor.

Dobrana in Višnja.

Dobrana. Nikar ne prosi, hčerka! Saj veš, da nič ne opraviš.

Višnja. Pač res! Ženske smo najzadnje stvari na svetu. Nihče nas ne sluša, a vsakdo zasmehuje, vele, da nismo dosti pametne, da drugega ne znamo, kot čenčati. Le možaki, le ti hočejo vse vedeti in znati! Ako jim pa včasih ktera reč izpodleti ter sami pomagati ne znajo, potem smo vendar dobre. Takrat nas radi vprašajo za svet. Naj bo! Naj le gresta! Sama sta kriva, ako bodeta nesrečna.

Dobrana. Kaj si rekla, Višnja? Ako sem

prav slišala, to ti je za njuno srečo in nesrečo malo mar?

Višnja. Tega nisem nikdar djala! Kako bi svojemu očetu in tudi Berislavu ne želela sreče? Rekla sem le, da sta sama kriva, ako ju na poti doleti nesreča. Saj sem ju vsaj tako lepo prosila, naj doma ostaneta; pa nista posluhnola!

Dobrana. Tudi to ni prav! Da pametno premišliš, govorila bi drugače. Prav je, da sta šla na holmec. Ako se prepričata, da se sovražnik bliža, skličeta vsaj kmete po okolici, da se pripravijo. Mar bi tu domá sedela? To bi tebi, jima in nijenemu ne pomagalo, ker bi nas sovražnik vse pomoril. Bolje je, da v boju slavno padeta za domovino, ako ni drugače.

Višnja. Prav imaš, predraga mati! Kešem se, da sem tako neumno govorila. Ženske smo pač res preveč sebične in preneglo sodimo.

Dobrana. Le vselej prej pomisli, a potem še le govóri! — Ali kako je to, da še deda ni domú? Kam je vendar šel?

Višnja. K duhovnu Boguvlastu. Oče je rekel, da se vsak čas vrne.

Dobrana. Pa med tem pripravim mleka, sira in među. Dolga pot ga je močno

utrudila, ker je že slaboten, in gotovo bode gladen. (Odide.)

7. prizor.

Višnja. (Sama.)

Višnja. Lej, kako je mati dobra! Ko sem jej povedala, da se ded na skoro vrne šla je kar neutegoma, da mu pripravi krepčave in mu postreže, kar največ more. Zares ga ima rada! In kako je skrbna! Ko sem očeta in Berislava grajala, ker me nista posluhnola in sta šla na holmec, zavrnila me je koj. O, mati ima prav! Da bi se le kmalu spet vrnola! oče in moj Berislav. — Oj, dragi Berislav, skoro sem te pozabila! Oj, kako te ljubim, kako srčno te ljubim! Srce mi poskakuje, ko se tebe spomnim. Pa si tudi vreden, da te ljubim! In še ded in oče, ktera sta že marsikaj na svetu poskusila in ljudi poznata, še ona dva ga cenita. Bila sta vesela, ko me je nedavno snubil. (Smeje.) Zares, na svetu se vse čudno menja! Danes sem dekle samica, a kmalu bodem (sramežljivo) pod pečo mlada sneha. (Vesela.) Oj, to bo lepo! Oj, to bo veselo, ko bom sama svoja gospodinja.

8. prizor.

Višnja. Vsevid.

Vsevid. Da si zdrava, draga vnuka!

Višnja. (Poda mu vesela desnico.) Zdrav, ljubljeni dedek! To je dobro, da si prišel.

Vsevid. Ali mi kaj novega poveš? Kako je vendar to, da si nocor tako vesela?

Višnja. Povém ti po pravici. Vendar me za to ne grajaj! Ravnokar sem premišljevala, kako lepo mi bo, ko bodem Berislavova žena. Kaj ne, dedek! da bo lepo?

Vsevid. Nikar se ne prenagli! Marsiktero dekle se možitve veseli, a po možitvi plače. Bolje je, da nekoliko veselja poznejim dnem prihraniš.

Višnja. Ne bojim se, da bi se plakala. Berislav bo dober mož. — Vendar, dedek! ali si že slišal žalostno novico?

Vsevid. Misliš li o Pesoglavcih? Vse sem čul.

Višnja. A kdo ti je povedal?

Vsevid. Čedoljuba in pa Berislava sem na poti srečal in sta mi vse naznanila.

Višnja. A kaj misliš? Ali so sovražniki že blizu?

Vsevid. Blizu jih še ni, pridejo pa morebiti kmalu.

Višnja. / Nocor jih vendar še ne bo? Kaj ne da ne?

Vsevid. Mislim, da še tudi jutri ne.

Višnja. Lej, dedek! Skoro pa sem pozabila. Bil si pri duhovnu Boguvlastu, in kaj ti je povedal?

Vsevid. Dal mi je nekakih zelišč in še nekaj drugega mi je naročil.

Višnja. Kaj ti je naročil?

Vsevid. Potrpi vendar malo, radovedno dete! Povem ti rajši vse; sicer ne bo miru.

Višnja. Nikar ne bodi hud!

Vsevid. No, le molči in poslušaj! — Prišedši k njemu povedal sem, da med našo drobnico razsaja huda bolezen, ki nam je že precej ovâc pobrala. Prosil sem ga, naj bi mi pomagal, ako more. Potem je še sam popraševal o vseh zadevah gledé črede in boleznî; moral sem mu vse na tanko razložiti. Na to prinese iz skrivne shrambe nekoliko kosti, tri palice iz suhega zlata, perišče posušenih zelišč in rog vina. Kosti zvrsti po stolu na tri kupe, dene na vsak kup tretjino zelišč, polije krajna dva z vinom in se s palicami dotakne vseh treh. Potem zamahne trikrat z vsako palico na vse štiri strani sveta, mrmraje

čudno in nerazumljivo. Naposled pobere zelišče z vseh treh kupov; srednjega je meni dal, krajna dva pa je sežgal.

Višnja. Joj, dedek! ali te ni bilo strah?

Vsevid. Strah ravno ne; ali vroče mi je vendar prihajalo. — Naročil mi je tudi, da mora še dekle devica izmed drobnice izbrati najlepše jagnje in mu je prinesiti, da je posveti bogu Velesu v čest.

Višnja. A kdo mu je ponese?

Vsevid. Naj bolje bo, da ti. Zato se še nocor pripravi, da se lahko jutri zgodaj že na pot odpraviš.

Višnja. Prav nič rada ga ne nesem.

Vsevid. Za kaj ne? Mar se Boguvlasta bojiš? Njega se ne boj, saj je dober človek!

— (Potegne zelišče iz žepa) Ná zelišče! in je nesi materi, naj je dobro spravi.

Višnja. Koj, dedek! Saj je tudi sama lahko spravim. (Odide.)

9. prizor.

Vsevid. (Sam.)

Vsevid. Preveč je živa! Vedno skače, kakor srna v gori, nikdar ni pri miru. Saj bi jo svaril, pa vém, da je nobeden ne ukroti. Mlada je še; a to je stara reč, da mladost nori. Naj se veseli! Jaz sem

se tudi, ko sem bil še mlad; ali sedaj mi se ne ljubi, da bi burke uganjal. Včasih me pa vendar takega napravi, da se moram smejati i z njo vred radovati. I, kaj pa čem? Bogove hvalim, da imam tako dobro vnuko. Dobra deca je roditeljem na starost pač najlepše veselje in edina tolažba. — In kaj si je spet nocor izmislila? Rada bi se omožila in se veseli zakona. Oj, le čakaj, dete! kmalu ga boš sita! Sedaj te še skrbi ne tarejo in si svobodna; a pozneje ti se premeni. Sicer se pa tudi morebiti tako kmalu ne omožiš! Sama ljubezen ti še ne pomaga, tudi to ne, ako ti roditelji dovolijo. Kakor se kaže, pojdemo vsi možaki in tudi Berislav na vojsko proti Pesoglavcem; a kdo vé, da se tudi vrnemo? — Pa naj le Pesoglavец pride! Pokažemo mu, da so naši meči brušeni! Star sem že, desnica mi je tudi že opešala; ali nič ne dé. Mahal bom po njih, da bo veselje! — Vendar, da bi se le Čedo-ljub in Berislav na skoro vrnola in povedala, kaj je?

10. prizor.

Vsevid. Čedoljub. Berislav.

(Čedoljub in Berislav vstopita.)

Vsevid. Dobro došla! Ravno sem na vaju mislil. No, kaj sta vidila?

Čedoljub. Prav nič dobrega. Dobrana se ni zmotila. Za bližnjimi gorami strašno gori in tudi po hribih plamté velike gromade. Gotovo so je užgali, da ova-dijo sovražnika.

Berislav. In požar ni ravno daleč.

Vsevid. Po tem takem se potnik vendar ni zlagal?

Berislav. Govoril je resnico.

Čedoljub. Zato mi se potrebno zdi, da ne tratimo časa, ker je sila. A, kaj ti misliš, tast?

Vsevid. Prav tvoje misli sem. Kar neutegoma moramo na delo!

Berislav. A, kaj bi storili? Vsevid! ti si starejšina in najbolje véš.

Vsevid. Najprej moramo duhovnu Boguvlastu vse sporočiti, potem pa še nocor vse kmete sklicati.

Čedoljub. Dobro. A kdo pojde k njemu?

Vsevid. Pojdi ti! a jaz in Berislav skličeva kmete.

Čedoljub. Kaj bi mu pa povedal?

Vsevid. Naznani mu na tanko vse, kar si slišal in vidil. Boguvlastu že bogovi povedó, kaj je treba? A potem se urno vrni!

Čedoljub. Precej se odpravim! (Odide.)

11. prizor.

Vsevid. Berislav.

Berislav. Predno pojdeva na delo, povej mi nekaj!

Vsevid. Kaj bi rad?

Berislav. Naznani mi na kratko, ker čas hiti, kaj ste danes v národnem zboru sklenoli?

Vsevid. Prav rad. Vedi, da smo razpravljali znamenito reč.

Berislav. Res? Močno me mika.

Vsevid. Saj to sam véš, da Slovani nimamo prijatelja na svetu, a sovražnikov od sile. Povsod nas tujec gazi in še v svojej zemlji, ktero so nam zapustili slavni naši dedi, nismo svoji gospodarje, nego tujcem hlapci.

Berislav. To je pač res žalostno.

Vsevid. Napadajo nas Nemci, Talijani in pa Obri ali Pesoglavei. Vendar, dosti dolgo smo nosili tuji jarem, dosti dolgo so nas že zatirali in gnetli! Tuje gospo-

darstvo nam preseda, naveličali smo se jim hlapčevati. In ako nam pomorejo bogovi in junaška sreča, ne bodo nas več tlačili! Sklenoli smo, vstanemo ter verige v prah zdrobimo.

Berislav. Tako je prav! To bili bi že davno imeli storiti. Vendar, kdo vas je na to navodil?

Vsevid. Samo mu je ime. Povem ti pa še več o njem. — Tri dni je temu, kar je prišel k duhovnu Boguvlastu poten človek. Rekel je, da je nek trgovec in mu je Samo ime.

Berislav. Kaj praviš? Da je ta tujec tisti Samo, ki vas je pregovoril, da vstanemo proti zatiralcem? In tujec je? Bodimo pametni in tujcu ne zaupajmo, ker smo dostikrat se že opekli.

Vsevid. Ne bodi tako nagel! Saj ni tujec; naš brat je in Slovan, kot mi. Tujca se le hlina, da bi ga sovražnik ne zalezoval in ne zasačil. Razodel je Boguvlastu, da ga je Slovanov bridka zгода vse dni pekla in je vedno mislil, kako bi jim pomagal? Trguje je prepotoval že pol svetá, budé sorodne svoje brate, naj se zdramijo, in opominjajé je, naj bodo složni, ker le v slogi najdejo svobodo.

Berislav. Samo je gotovo vrl mož!

Vsevid. Pravi, da je Moravane, Čehe in zapadne Gorotane že podkuril proti zati-ralcem Nemcem, a Krajnce proti Talijanom. Obeta nam, da v kratkem vstanejo. Sedaj je pa prišel sem k nam, da tudi nas ohrabri, da se pripravimo na boj in složni vdarimo na klete Pesoglavce, kateri so že toliko zla pri nas pustili, kar smo dobrega imeli, pa seboj odnesli.

Berislav. A kaj so starejšine rekli? Menim, da so bili zadovoljni?

Vsevid. Vsi ne. Dolgo smo se pričkali in posvetovali, a na zadnje smo se vendar udali, ker sta nas duhoven Boguvlast in Samo navduševala.

Berislav. Prav ste storili!

Vsevid. Sklenoli smo, da se neutegoma pripravimo; ali kakor se nocor kaže, sklenoli smo prepozno.

Berislav. Ne skrbi toliko za to! Naj nas bode malo, da smo le vsi složni! Samo naj nas vodi in gotovo zmagamo! — Vendar, hitro pojdiva, da kmete skličeva!

Vsevid. Saj pravim: morebiti nas pa vendar reši? Ako nas pa on ne osvobodi, bode

nam se še hudo godilo in kdo vé, kdaj se spet Slovanom drugi Samo narodi? (Odide.)

(Zastor se spusti.)

II. čin.

Se godi pred Boguvlastovo kočo v Vogastogradu.

1. prizor.

Boguvlast. (Sam.)

Boguvlast. To je vendar čudno! Ko sem davi daroval mogočnemu bogu Triglavu nežnega kozliča, da bi zbrane starejšine v zboru vodil in jim vdehnol to, kar je národu na blagost: zapazil sem pomenljiva znamenja. Del sem žrtvo na gro-mado in sem drva pod njo zanetil; vendar ogenj se je le počasu in nerad prijemal, drva so samo tlela, da se je valil gost dim po tleh, a ne proti nebu, kjer stolujejo bogovi. Žrtva je sama cmerela, loj in mast sta pokala in prasketala, da je naposled vse pogas-nolo. To nič dobrega ne kaže. Ali s tem nesrečnim znamenjem še nisem bil za-dovoljen; sem se še natančneje prepričati

hotel. Izpustil sem iz kletke bogom posvečeno ptico, da bi vsaj po njenem letu mogel razsoditi, da li nam je sreča mila ali ne? Vendar tudi ptica prerokuje zlo. Začvrčala je otožno in tako ostro, da so me ušesa zbolela; potem pa ni sfrlela kvišku pod oblake, marveč se je koj v najbliži grmič skrila, kakor bi se bila kakošne zasede zbala. Ej, prav nič dobrega ne slutim! Nesreča nas gotovo čaka; ali kdo vé, kje? Da bi le naš sklep, ki smo ga sklenoli v zboru, srečen vspeh imel, pa je vse dobro! Da bi se le Samova in naša želja spolnila! K temu nam pa ti, mogočni bog Triglav! ki vladaš nad zemljo, vodo in zrakom, in ti bog junaštva močni Davor pripomagajta.

2. prizor.

Boguvlast. Samo.

Samo. Zdrav, prijatelj!

Boguvlast. Božja ti pomoč!

Samo. Di si ravno je že pozno vendar sem prišel sem k tebi, da se poslovim in še nekatere reči naročim.

Boguvlast. Meniš li odrinoti?

Samo. Jutri zjutraj rano.

Boguvlast. Ne hodi tako kmalu! Saj ti se ravno ne mudi.

Samo. Imam še dosti dela. Če prej opravim, bolje bo.

Boguvlast. A kam si se namenil?

Samo. Najprej v Posavino, da tudi tam ljudi zbudim in vsi ob enem Pesoglavce zgrabimo.

Boguvlast. Tem bolje.

Samo. Predno pa odrinem, naročam ti še to le: Spodbadaj starejšine in župane, naj predolgo ne odlagajo, ampak se podvizajo, da kar najbrže kmete skličejo ter je dobro oborožijo.

Boguvlast. Ne boj se! Kmalu bodo na nogah.

Samo. A tisti dan po Kresu naj odrinejo.

Boguvlast. A kdo je bode vodil?

Samo. Vodnika naj jim starejšine izbero, kakor nam vелеva naših dedov stari običaj.

Boguvlast. Dobro.

Samo. Tisti dan po Kresu tudi vsi ostali naši bratje planejo na svoje zatiralce; zato je prav, da tudi mi tačas na Pesoglavce udarimo.

Boguvlast. Gotovo bo takrat najbolje. (Pokaže s prstom na desno.) Glej, Samo! ali vidiš kako naglo nekdo sem hiti?

Samo. Saj res. Temu se močno mudi.

Boguvlast. Rad bi ga poznal; pa je preveč temno.

Samo. Prav znan mi je. Ako se ne motim, bil je v zboru.

Boguvlast. Že vem. Župan Čedoljub je.

3. prizor.

Prejšnja in Čedoljub.

Boguvlast. Dobro došel, Čedoljub! Kaj novega pa ti poveš?

Čedoljub. (Pristopi.) Nosim vama važen glas; ali žalosten je.

Boguvlast. Žalostnih novic ne potrebujemo, ker jih je povsod preveč.

Čedoljub. Ne morem vama ustreči; veselega prav nič ne vem. Ali sta že slišala, da nam se sovražnik bliža?

Samo. Sovražnik?

Čedoljub. Pesoglavec.

Boguvlast. Kdo ti je pa to natvezel?

Čedoljub. Prav gola resnica je. Popoten človek je povedal, da v Podravini spet razsajajo in se proti nam pomikajo.

Samo. A kje je tisti potnik.

Čedoljub. Bil je v našem selu; ali se že naprej podal. Mojemu sosedu Berislavu je to pravil. A kmalu potem, ko sem se

domú vrnol, zapazila je tudi moja žena, da se za vzhodnimi gorami obzorje močno žari. Šla sva z Berislavom gledat in prepričala se sva, da sovražnik sela pali, ker tudi po vrhovih gromade užigajo, da ga ljudem naznanijo.

Boguvlast. Potem takem je pa res. Kdo bi si bil mislil, da se tako nenadama in naglo k nam prikradejo? To je hudo kakor strela z vedrega neba!

Samo. Tudi jaz se nisem tega nadejal.

Boguvlast. Kaj nam je početi?

Čedoljub. Moj tast Vsevid in Berislav sta se nemudoma odpravila po selih, da kmete skličeta; a jaz sem prišel k tebi, da ti sporočim in potem bogove vprašam, kaj bi storili?

Boguvlast. Počakaj malo! Posvetoval se bom z bogovi, a po tem naznanim, kar mi povedo. (Odide.)

4. prizor.

Samo. Čedoljub.

Samo. To je malo sitno! Da smo vsaj sinoči ali vendar danes zvedeli, bilo bi se dalo nekako pomagati, ker bi bili starejšinam in županom, kateri so prišli na zbor, koj naznanili, in jim rekli, naj se

hitro vrnejo vsak na svoje selo in brž ko brž vse svoje kmete, sem privedejo; sedaj je pa prepozno, ker soprej ko ne že vsi domú odrinoli.

Čedoljub. Bližnji so že vsi domá, a dalnji so se tudi že odpravili. Iz okolice se še sicer nocor lahko zberó; ali to nam bode malo pomagalo.

Samo. A koliko meniš, da je vseh?

Čedoljub. Kakih petnajst sto.

Samo. Saj to ni ravno malo! Da bi le preveč sovražnikov ne bilo!

Čedoljub. Gotovo jih bode spet kakor listja in trave.

Samo. Nič ne de! Udati se ne smemo. Ali zmagamo, ali junaško umremo!

Čedoljub. Tudi jaz tako velim.

Samo. Da vsak Slovenec tako misli, nihče bi nas ne premagal!

Čedoljub. Težko da.

5. prizor.

Prejšnja. Boguvlast.

Boguvlast. (Vrne se resnoben.) Vprašal sem bogove in so mi odgovorili: Rešitelj je med vami; ako vas on vodi, zmagate. —

Čedoljub. Tedaj še ni po nas?

Samo. Gotovo ne; le dela se lotimo!

Čedoljub. Dakle nam velja, da se oborožimo?

Tedaj

Boguvlast. O tem ni dvomiti. Ostalo nam pa, Samo, ti povej! Saj si v tem najbolje zveden, ker si mnogo sveta vidil ter se marsikaj naučil.

Samo. (Čedoljubu.) Malo prej si Čedoljub, povedal, da že Berislav in Vsevid ljudi zbirata; dobro sta začela. Pojdi tudi ti za njima in naroči kmetom, naj se jutri rano na vogastograjskem polji snidejo, da se pomené, kaj potem storimo? Ali pašči se!

Čedoljub. Kar se bodem mogel! (Urno odide.)

6. prizor.

Samo. *Boguvlast.*

Boguvlast. Kteremu od nas bi bilo še davi na pamet prišlo, da se bomo zvečer na bran pripravljali? Nobenemu. Saj pač dne pred mrakom hvaliti ne smemo.

Samo. Te novice nisem pričakoval.

Boguvlast. Tudi tvoj namen je izpodletel. Jutri si se hotel dalje napotiti; ali težko bode kaj iz tega.

Samo. Kakor je podoba, bodemo vsi skupaj neprijatelja čakali.

Boguvlast. Ne moremo mu ujeti.

Samo. Saj tudi ne smemo, ako sami sebe ljubimo ter nam je česti in slave mar.

Boguvlast. A to nam bodi prva skrb!

Samo. Prva in poslednja; potem naj se zgodi, kar so nam bogovi namenili, naj čestno poginemo. Hlapčevati ne smemo, da nam se ne bode tujec rogal ter nam očital, da smo kukavice, a pozni naši vnuki nas preklinjali.

Boguvlast. Doslej smo bili res preveč nemarni. Vender nismo sami toliko krivi, kakor mnogoteri sodijo. Neprijatelji so nas neprenehoma stiskali, zadeval nas je udar za udarom; pri tem so nam moči čedalje bolj pešale, in naposled je vsem srce upadlo, ker nas nihče ni navduševal.

Samo. Za to pa moramo sedaj popraviti, kar smo nekdam zanemarili. (Čujejo se stopinje.)

Boguvlast. Prav zdi mi se, da nekdo gre. Morebiti zveva zopet kako žalostno novico.

7. prizor.

Prejšna. Čedoljub. Alkun.

Čedoljub. (Vrne se vesel z Alkunom.) Obljubil sem sicer, da nemudoma zvršim, kar sta mi velela; vendar ne zamerita, da sem se vrnil. Nosim vama vesel glas. Ravnokar je prišlo iz dolnjih krajev veliko krdelo samih kmetov, kateri bi se

radi z nami združili. Na čelu jim je tale vrli starejšina, Alkun. Srečela sva se na poti in prosil me je, naj bi ga sem k vama spremil. Več vama sam pové; meni se mudi. (Urno odide.).

8. prizor.

Samo. Boguvlast. Alkun.

Boguvlast. (Vesel.) Dobro došel, vrli Alkun!

Samo. Ravno prav; močno te potrebujemo.

A koliko kmetov si privedel?

Alkun. Dobre štiri tisoče.

Samo. Dakle nas bo vseh do malega šest tisoč. Na zadnje nas bo že preveč.

Boguvlast. Ali so vsi oboroženi?

Alkun. Nekteri samo po domače.

Samo. Nič ne dé; saj so tudi cepci in sekire dobre.

Boguvlast. A odkod si je privedel?

Alkun. Od vseh strani; od Drave, Mure, Ščavnice in Pesnice. Kamor so se namreč Pesoglavci pridrvili, povsod so se možaki zbrali in se v bližnje selo umaknoli, kjer so se spet s kmeti združili, a potem vsi skupaj dalje šli. Zmirom smo se neprijatelju umikali, dokler ne bi dovolj narastli in zedinjeni na-nj planoli; saj bi bilo res nespametno,

ako bi se jim peščica ustavljaja, ker s tem bi le oslabeli. Sedaj nas je že štiri tisoči, in smo sem prišli, ker neprijatelj ravno na Vogastograd najbolje meri in smo tudi slišali, kar ste danes v zboru odločili.

Samo. Dobro ste ravnali. Ali ste pa Pesoglavce daleč za seboj pustili?

Alkun. Ako je v Vogastogradu čakamo, dojdejo nas kmalu; jutri večer se gotovo vidimo.

Boguvlast. Kaj ne, da spet hudo razsajajo?

Alkun. Kaj bi ne? Divjota jim je prirojena. Kolikor sem zvedel in sam videl, poplenili in popalili so vse. Najhuje so pa še o Ščavnici in Pesnici pustošili. Vse so poteptali, da ne veš razločiti, kje so stala sela, a kje polja, livade in senožeti.

Boguvlast. To je neizrečena zloba!

Samo. Saj so zadnjikrat pri nas besneli!

Alkun. Da bi se to le uresničilo! — Vendar, skoro sem pozabil, čemu sem sém prišel? Povejta mi, kaj bi kmetje, ktere sem privedel in me pred Vogastogradom čakajo, storili?

Samo. Najprej razpostavi straže po okolici, da nam lahko naznanijo, ako bi nam

kaka nevarnost žugala; ostala vojska naj se pa zvrsti po polji ter si odpočije. Jutri se tako tudi naši kmetje z njimi združijo, a potem starejšine in župani sklenejo, kar bo treba.

Alkun. Dobro. (Odide.)

9. prizor.

Samo. Boguvlast.

Boguvlast. Kjer je žalost, ondi je tudi radost. Malo prej smo še ugibali, kje bi kaj ljudi dobili, in lej! sami so sem prišli.

Samo. Sedaj nam se ni treba prav nič bati. Naj sovražnik pride, kadar ga je volja.

Boguvlast. Da bi le izbrali pravega vodnika!

Samo. Za vojevodo že bogovi poskrbe! Saj so dosti jasno pokazali, da nas ljubijo, ker so nam Alkunovo krdelo v pomoč naklonili.

Boguvlast. Vendar noč se že na skoro nagne in petelin bede kmalu pel, jutri nas pa čaka mnogo mnogo dela. Zato bi bilo treba, da bi šla k počitku, ker še ni nocor nijene sile; saj ta noč je morebiti zadnja.

(Od daleč odmevajo koraki.)

Samo. Ej, Boguvlast! nocor ne bo mirú. Mar ne slišiš? Saj spet nekdo gre.

Boguvlast. Res je; naj pa bo!

Samo. Kar se mene tiče, ne hrepenim preveč po spanju, ker nisem ravno truden. Saj si še pozneje lahko odpočijem, ako me bogovi ohrané v življenji; ako pa poginem, spal bom tako večno.

Boguvlast. Prav imaš. Tudi jaz sem tvojih misli. Življenja dnevi so pač kratki in kdo ve, če nam ne bo že jutri čuk čuvikal smrtne pesmi.

10. prizor.

Prejšnja. Vsevid.

Vsevid. (Pristopi.) Da si ravno sem že mislil, da ne bodeta več čula, vendar sem se sém napotil, ker sem slišal silno važen glas.

Boguvlast. Ali si ti, Vsevid? Kaj takega si zvedel?

Vsevid. Ako se uresniči, gotovo smo zgubljeni. Bliža nam se razun Pesoglavcev tudi od zapada sem sovražnik.

Samo. Od zapada? Po tem takim Nemci?

Vsevid. Pravijo, da frankovskega kralja Dagoberta vojska.

Boguvlast. A kdo ti je spet to povedal?

Vsevid. Skličuje kmete po okolici, srečal sem na potu dolgo rajdo oboroženih

možakov. Skrbelo me je že, da ne bi bili neprijatelji. Stopil sem za prvi grmič, da bi mimo mene prešli, in sem na ušesa vlekel, ne bi li jih po besedi spoznal? Večna hvala vsem bogovom! ti možje so bili naši. Hitro smuknem izza grma in se prvemu pridružim ter ga vprašam, kje so tako naglo zvedeli, da se Pesoglavec bliža, in kam je pelje pot? Ali to prašanje ga je močno osolpnolo. Rekel je, da o Pesoglavcih nič ne vé, ampak se le frankovskega kralja Dagoberta vojski, ktera stopa koj za njimi, umikajo in v Vogastograd hité, da se z nami združijo.

Boguvlast. Grom in strela je ubila? Kaj spet Nemci pri nas iščejo?

Samo. To je pa res več od sile (Vsevidu.)
A kje so prišleci?

Vsevid. Pred gradom so se vstavili, blizu ondi, kjer se je Alkunovo krdelo utaborilo.

Samo. A koliko jih je?

Vsevid. Nisem vprašal; sodim je na kakih osem sto.

Samo. Dobro. Kdaj pa pride Dagobertova sovražna vojska?

Vsevid. Pravijo, da zjutraj. — Tudi našim kmetom sem naročil, naj se kar nemu-

doma zberó. Gotovo jih že mnogo doli čaka. Za to mi, dragi Samo! svetuj, kaj bi jim ukazal?

Samo. Menim, da bo dobro, ako straže po okolici postavite.

Boguvlast. Saj tudi midva kmalu doli prideva.
Vsevid. Še bolje. (Ódide.)

II. prizor.

Samo. Boguvlast.

Boguvlast. To je strašno! Vse zlo na nas leti. Gotovo smo bogove tako razjezili, da nam takošne nadloge pošiljajo. Prav nič ne upam, da bi se jih rešili.

Samo. Da si ravno v velikej nevarnosti, vendar ne obupajmo, ker obup je prva pot v pogubo.

Boguvlast. Ali, dragi, Samo! kaj nam golo upanje pomaga, ako ni rešitve pričakovati?

Samo. Ali si pozabil da, še zmirom naši stari bogovje gospodujejo? ravno tisti, kateri so nam vsem življenja luč prižgali, tisti, kateri so za starodavne naše dede skrb imeli ter jim tolikokrat iz sile pomagali? Ako so za nje tako močno skrbeli, gotovo tudi nas ne pogubé; nikar ne misli, da bi narod pokončali.

Boguvlast. To je res; ali vendar se nič dobrega ne nadejam. Ko sem davi daroval, opazil sem znamenja, kakošnih nikoli prej.

Samo. Naj znamenja obetajo nesrečo ali srečo, njim ne verujem. Mar ni celo mogoče, da so nam bogovi še navlašč sovražnika poslali, da ga ravno ta pot, ko se bo že trdno zmage nadejal, vide, da nas je tako malo, prav ponižajo in in s tem pokažejo, da je neumno proti narodu vojevati, kterega bogovi branijo? Tudi to pomisli, da so ti odgovorili, ko si je za svet poprašal: Rešitelj je med vami; ako vas on vodi, zmagate. — To nam jasno priča, da še ni po nas.

Boguvlast. Prav imaš; nismo še zgubljeni. Ali drugega rešitelja ne vem, ko tebe; samo ti nam še lahko pomagaš; drug ne.

Samo. Zakaj pa ravno jaz?

Boguvlast. Zato, ker te nijena reč ne ustraši in ti srce nikdar ne upade.

Samo. Mar nimate dovolj iskrenih mož, kateri so bolj pametni od mene? Kterim so premnoge skušnje glavo pobelile? A kdo je za vojevodo bolji, kakor skušen mož? Naj le starejšine izmed sebe svojega vodnika izbero, ker jim ta čest pripada! Kar se mene tiče, branil bom

pravice naradu in se bojeval za njega slavo, dokler duše ne izdehnem.

(Čuje hrum in rožljanje.)

Boguvlast. A kaj spet to pomeni? Pa vsaj sovražnik sem ne gre?

12. prizor.

Prejšna. Alkun. Vsevid. Čedoljub in nekteri starejšine in župani, kateri slovesno okoli Samota stopijo.

Vsevid. (Slovesno.) Zbrani starejšine in župani!

Gotovo se še vsak od nas spominja, koliko krivice so nam že od nekdanj tužci naredili. Da si ravno so nam vse pobrali in nas vedno trli, vendar s tem še niso zadovoljni; radi bi nam tudi zadnjo mrvico svobode vzeli ter nas do dobrega zatrli. Da je res to jih namen, o tem ni dvomiti. Od dve strani se neprijatelj bliža, od dveh nevarnost žuga. Kako bi se rešili? Pomoč je trojna. Ali vsi pobegnemo ter vsak svoj dom sovražniku pustimo, naj v njem gospodari kakor ga je volja; ali se jim dobrovoljno udamo ter življenje in vse, kar imamo, jih milosti izročimo; ali pa se po junaško branimo. Od teh pomoči naj si vsak izbere tisto, ktera mu je

všeč. — Menim, da ste mojih misli in ste zadnje izvolili. Tako je prav! Tako so tudi naši dedi delali! Zbrali smo se, da se v bran postavimo za domovino, za svoj narod in pravice. Gotovo blag namen! Da ga dosežemo, treba je moči in sloge. Sedaj smo vendar še raztreseni! podobni smo še roju, kateri nima matice. Roj brez matice ne obrodi; tudi mi ne moremo brez vojevode. Tega nam je najprej treba. Tu med nami stoji tisti mož, ki je vreden te česti. Pridobil si je že mnogoterih zaslug za svoj narod; prvi nas je budil iz dolgega spanja, prvi nas je učil, naj bomo složni. Zato smo ga vsi zbrani starejšine in župani izvolili za vodnika. Samo bo naš vojevoda!

Alkun. Samo, ti nas vodi!

Čedoljub. Ti nam bodi matica!

Vsi (mu podajajo desnice in ga prosijo). Prosimo te, vodi nas!

Boguvlast. Dobregra vodnika ste izbrali!
(Samotu.) Usliši nas in bodi vojevoda!

Samo. (Genjen.) Da si ravno sem še mlad in vojevostvo ne pristuje meni, marveč kateremu od starejšin, vendar se ne bom ustavljal, ker pravite da je to vaša želja in ste me izbrali. (Slovesno.) Prise-

gam vam pri vseh bogovih, da vas bodem vedno zvesto vodil, ter vas nikdar ne zapustim, dokler mi srce ne vsahne.

Vsevid. A starejšine in župani se v imenu vseh zaklinjamo, da te bomo vselej poslušali, kakor vojevodo!

Vsi. To ti prisegamo.

Samo. Dobro bratje! Podpirajmo drug drugega in delajmo, kar največ moremo.

Vsevid. To tudi bodemo.

Samo. Dani se! Pojdimo na delo! (Odiše.)

Ostali. (Kličejo za njim gredé:) Živio naš vojevoda Samo!

(Zastor se spusti.)

III. čin

se godi v taboru na vogastograjskem polji.

1. prizor.

Samo. Alkun. Vsevid.

Samo. (Alkunu.) Ali se so tvoje straže že vrnole, kakor sem ti zapovedal?

Alkun. Ravnokar.

Samo. A kaj so naznanile?

Alkun. Druga nič, nego da sta se sovražnika nam nasproti utaborila, Nemci levemu, a Pesoglavci desnemu krilu naše vojske naproti. Sicer pa niso nič posebnega opazile. Po noči je bilo v obéh sovražnih taborih vse mirno.

Samo. Gotovo so zato še boljše mirovali, da si dobro odpočijejo in danes toliko močnejši na nas udarijo. (Vsevidu.) Ali si, Vsevid! poslal ktereга ogleduha, da bi kaj pozvedel, kar bi nem koristilo?

Vsevid. Poslal sem zeta Čedoljuba in soseda Berislava; na nju se smem zanesti. Čedoljub je ogledal frankovsko vojsko, a Berislav Pesoglavce.

Samo. Pa sta se že vrnola?

Vsevid. Še pred solnčnim vzhodom.

Samo. A kaj sta poročila? Koliko pa je sovražnika?

Vsevid. Nemcev vseh je dvanajst tisoč; vendar so slabo oboroženi in zvečinemladi ljudjé. Pesoglavcev je pa kakih osem tisoč.

Samo. Torej jih je trikrat toliko kot nas?

Alkun. Kaj zato? Nemci nam ne bodo delali skrbi, Pesoglavcev se pa tudi nekako znebimo; saj smo složni.

Vsevid. Čemu pa čakamo? Planimo po njih!

Samo. (Resno.) Potrpi malo! Tak boj ni šala. Predno se začnemo biti, moramo še marsikaj storiti. Ker ste me izbrali, za vodnika, poslušajte me in naredite, kar vam zapovém.

Vsevid. Ne zameri, Samo! ker sem se pre-naglil.

Samo. Toliko vemo, da nas sovražnika vsak posebej zgrabita, ker sta njuna tabora daleč narazen. Zato je sovsema potrebno, da tudi naše kmete na dve krdeli razdelimo. Ti, Alkun! pojdeš s tistimi, ktere si seboj privedel, na levo proti Nemcem.

Alkun. Dobro.

Samo. A ti, Vsevid! zberi kmete iz vogasto-

grajske okolice in je postavi na levo proti Pesoglavcem.

Vsevid. Kakor ti je drago.

Samo. Vodita vsak svoje krdelo, a jaz bodem obema zapovedoval. Menim, da nas bo na obeh stranéh dovolj; sicer bomo pa drug drugemu pomagali, kjer bo treba.

Alkun. Ali še kaj druga naročaš.

Samo. Ne. Najprej storita; a potem se spet vrnita, da se dalje pomenimo.

Vsevid. Dobro.

(Alkun in Vsevid odideta; prvi na levo, a drugi na desno.)

2. prizor.

Samo. (Sam.)

Samo. Solnce je že vstalo in odločni časek se če dalje bliže primikuje. V sovražnih taborih se živo gibljejo; podoba je, da bomo na skoro bili boj, boj, ki odloči našo in sovražnika osodo. Ta odmeri narodu svobodo ali pa pogubo. Kdo vé, kakošen bo konec? — In čemu se bomo bojevali? Morebiti, da napademo tuj narod, ki nam nikdar krivice delal ni, da ga samosilno spravimo pod jarem? Ali pa za to, da ugrabimo kos

tuje zemlje, ki nam ne pripada? Oj, ne zato! Slovenci nismo še nobenemu krivice delali in tudi nismo segali po tujem gospodarstvu! zadovoljni in veseli bomo, če nam tujec ne bo tega napadal, kar je naše. Vendar da bi tako ne! plačujejo nam z nehvaležnostjo pravičnost. Pravice, ktere so nam svete, s petô gazi; otima nam, kar so si starodavni naši dedi pridobili. In takošno početje, pravijo, da je pravično! Žalostna jim majka! Radi bi nas spravili pod jarem! Pa naj le skusijo! Vedi, tujec! da smo, ako nas je tudi malo, krepki in, da te bo zmaga, ako nas zmagaš, britko stala. Pomisli tudi, ako znaš poštenja, da te taka zmaga ne poslavi, marveč te osramoti, ker si z njo pravico zmagal in jo poteptal. Nikar ne misli! da nas s tem za vselej s poti spraviš in uničiš. Tudi nam bo lepše solnce še svetilo. Sicer pa vedi! da vsaka reč le nekaj časa traja in, da zrelo jabelko samo z jablani pade. Tudi tebe bode konec, ko dozoriš. — Ali kam sem spet zabredel? kam sem se zamislil? Pritaknilo se mi je, da nas sovražnik zmaga. Oj, le počasi! Nikar se ne prenegli! Niste nas še ukrotili, ne! Poprej še se

poskusimo! Ako nam pomorejo bogovi in junaška sreča, premagamo vas mi! Naj se le Alkun in Vsevid vrneti, in precej se udarimo.

3. prizor.

Samo. Vsevid.

Vsevid. (Vrne se od desne.) Storil sem, kakor si naročil.

Samo. Prav. Je li neprijatelj že na boj pripravljen?

Vsevid. Menim, da še ni. Vendar sem povračaje nekaj opazil. Oziraje se po Nemcih, zagledal sem človeka, ki je iz sovražnega tabora prišel in, mahaje z belo zastavico, urno stopal na ravnost proti Alkunovemu krdelu. Videl sem, da sta se z Alkunom pogovarjala, potem se pa sém k tebi napotila. Saj vsak čas prideta.

Samo. Gotovo je sovražnega vojevode sel. A kaj nam sporoči?

Vsevid. Dobrega gotovo nič. Saj vsak lahko ugane, kaj nam naznani. Nagovarjal nas bo, naj se kar podvržemo in Vogastograd predámo.

Samo. Tega naj si ne umišlja! Meni li, da smo otroci?

Vsevid. (Pokaže na levo.) Vidiš ga! Že gre.
Alkun in Čedoljub ga spremljata.

4. prizor.

Prejšnja. Alkun. Sel. Čedoljub.

Alkun. (Samotu.) Prignal sem ti tega le človeka. Pravi, da je frankovskega vojvode glasnik in bi rad s teboj govoril.

Samo. (Slu.) Kaj hočeš?

Sel. Vedi, da sem kralja Dagoberta sel in ti nosim ta le glas: „Ko je nedavno nekoliko frankovskih trgovcev potovalo po slovenskejši zemlji, kupčuje z blagom, napadli so je vaši kmetje in je opleni, nekatere pa celo pobili. Tisti, kateri so ubegnoli grozovitnej smrti, pritožili so se kralju in so ga prosili, naj bi jim pomagal. Zato zahteva moj gospod, da mu se opravičite in hudodelnike kaznujete.“

Vsevid. Kaj pravi? Da so naši kmetje to storili?

Samo. Je li res?

Čedoljub. Pri nas ne vemo nič o tem.

Samo. (Slu.) Kar se tega tiče, reci Dagobertu, da nam hudodelstvo še ni znano; sicer pa, da pravico ljubimo in bodemo skrbeli, da krivce pozvémo in kaznimo.

Sel. Dalje vam poročam to: „Zvedel je po ogleduhih, da na tihem rogovilite in se pripravljate na vojno zoper njega. Za to je svojo vojsko pred Vogastograd poslal ter vas nepokorni narod, kateri ste jegovi podložniki.

Samo. Čegavi podložniki smo?

Alkun. Mi drugega gospoda ne poznamo, nego bogove.

Vsevid. Da bi te strela!

Samo. Bodite mirni! Saj vidite, da je le seljin mu ne smemo nič storiti. (Slu.) Govori dalje! Kaj nas opominja tvoj vrli gospodar?

Sel. (Plašen.) „Opominja vas, da vse orožje odložite in se njega vojski brez premislika udaste. Ako tega ne storite, bojite se njegove jeze!“

Alkun. (Smejé.) Misli li, da smo pamet zgubili?

Vsevid. In, da smo plašljivci, kakor vi?

Sel. „Ako ga pa posluhnete, obeta vam, da bode milostiv.“

Alkun. Sladke besede!

Vsevid. Takošnim obljubam ne verjamemo.

Čedoljub. Prav mar nam je njegove milosti!

Sel. To vam naznanja. Sedaj si pa premislite, dokler ni prepozno in se boj ne vname. Storite, kakor vas je volja.

Samo. Povéji Dagobertu, da se radi z njim sprijaznimo, ako sklène z nami prijateljstvo in je ohrani.

Sel. To pa ni mogoče. Kako bi mi, ki smo božji hlapci, z vami, ki ste psi, prijateljstvo sklenoli?

(Alkun, Vsevid in Čedoljub primejo za meče.)

Vsevid. (Nastavi mu meč na srce.) Kdo je pes?

Samo. (Razjaren.) Pusti ga, Vsevid! (Slu.) Ti pa hvali svojega boga, če zdrav peté odneseš. Samo, samo zastavica te je rešila smrti. Vedi pa in svojemu gospodu odgovori to le: „Ker ste božji hlapci, a mi njega psi, za to pa vas raztrgamo, ker neposlušate in ne spolnjujete volje tistega čegar hlapci ste.“ (Čedoljubu.) Izženi tega le človeka iz našega tabora, naj se pobere tje, odkoder je prišel!

(Čedoljub zgrabi sla in ga odvede.)

5. prizor.

Samo. Vsevid. Alkun.

Samo. Ali sta ga čula?

Vsevid. Čula sva ga, čula in spoznala volka v ovčjej dlaki.

Alkun. In kako predrzno je govoril! Pravi, da smo psi!

Samo. (Slovesno.) Iz tega vidita, kako nam

se bo godilo ako nas nadvladajo. Ravnali bodo z nami kakor z psi; trpinčili nas bodo kakor pse. Za to je treba, da premagamo, ali pa junaško pademo. Veljá nam, da s pestjo svobodo in stare pravice obranimo; sicer nas čaka sužnost.

Vsevid. Tako je.

Samo. Ne bojimo se jih, da si ravno jih je mnogo več od nas, ampak složni pojdemo na boj. Bratje, složni!

Alkun. Zemlja ga požrla, ki odpade!

Vsevid. Naj mu solnce več ne sveti!

Samo. (Krepko.) Sedaj pa zapovejta, naj razpno zastave in zatrobijo v naskok!

(Izdere meč, zavihti ga in zakliče:) Hajd za menoj na sovražnika za svobodo in pravice!

Vsevid }
Alkun } oba: Hajdmo za nje v boj!

6. prizor.

Boguvlast. (Sam.)

Boguvlast. (Prisopiha od desne na pozorišče.) Samo! kje si? Pesoglavci so se ravno kar vzdignoli in zgrabili naše. Tudi nemška vojska je odrinola iz tabora in stopa proti nam. Pojdi hitro! Zadnji čas je že. Naši kmetje nimajo vodnikov.

(Ozira se plašen po pozorišči.) Ali kje je Samo? Kje sta Vsevid in Alkun? Boj se je pričel. Hitite! (Zapazi, da je sam.) Pa saj ni nijenega. Gotovo so že tam. (Izza pozorišča odmeva hrup in če dalje huje rožljanje orožja). Joj, sliši se, da boj strašno besni! (Gleda na levo.) Ako se ne motim — res je! ta je Samo. Vidim ga na čelu vojske. Bojuje se ko lev. Suče meč! Koder maha, cepajo sovražniki kot snopje. — A kdo zraven njega meč tako vihti? — Prav Alkun je. Ravno je prebodel svojega nasprotnika. — Glej! kaj je to? Sovražnik se umika — omaguje — naši kmetje vriskajo veselja — viš! kako je Samo navdušuje! — Tudi jaz grem k njim, da je bom hrabril. (Odide naglo.)

7. prizor.

Berislav. Pesoglavec.

Berislav. (Pride koj za Boguvlastom od desne.)
Kje pa je prokleti Pesoglavec? Pa mi vsaj ni utekel?

(Pesoglavec pribeži od desne in se močno prestraši, ko zagleda Berislava.)

Berislav. Stoj, črna duša! Tukaj mi ne ubežiš!

Pesoglavec. (Postoji plašen.) Tudi ti ne! Menišli, da se bojim?

Berislav. Ako se ne plašiš, stopi bliže!

Pesoglavec. (Zaleti se obupno v Berislava.) Tukaj sem! (Borita se.)

Pesoglavec. Na, ta le naj ti bo za zajutrek!
(Mahne po Berislavu.)

Berislav. (Odbije udár.) A ta le tebi za popotnico! (Prebode Pesoglavca, ki zamolklo zagrči in odskoči, ali koj za stebrinami omahne in obleži.) Sporoči sestri, dedu in očetu, da sem je osvetil! Sedaj mi se je srce ohladilo. Rad grem spet na boj.
(Odide na desno.)

8. prizor.

Za Berislavom prideta dva Nemca od leve, a Samo od desne.

Prvi Nemec. (Samotu.) Podaj se! Dva sva zoper tebe.

Samo. Nič ne de! Saj je še večja čest, če obá posekam. No podam se pa nikoli!

Drugi Nemec. Na! Tako le, lej! pri nas pse pitamo! (Zamahne in hoče Samota posekati.)

Samo. (Odbije udár in kresne drugega Nemca z mečem po desnici.) Mi pa tako le nepokorne hlapce tepemo!

Drugi Nemeec. (Desnica mu se pobesi.) Prokleti pes! Ranil me je. Nič več se ne morem bojevati.

Prvi Nemeec. Drži se, da ga ubijeva!

Samo. Vi dva. ne! (Zaleti se v nju in ju od-
tisne za pozorišče.)

(Med tem bojni hrup ponehuje in počasu utihne. Za pozoriščem se razlegajo klici: Zmaga! zmagali smo!)

9. prizor.

Boguvlast. (Sam.)

Boguvlast. (Vrne se vesel od leve.) Zmaga! zmagali smo! doni iz tisoč grl in odmeva po bregovih in dolinah. Sovražniki so se na vrat na nos spustili v beg pustivši tabora in, kar so v njih imeli. Veseli bodo, odneso peté; ali še za to jim nisem porok, ker naši za njimi deró. Zares, kdo bi si bil mislil, da bi takošna peščica naših kmetov toliko sovražnikov premagala? Pa saj sami ne bi bili nič opravili. Samo, ta je največ storil. Kako je je pa tudi vodil in navduševal! Sedaj je bil tu, sedaj jim spet s krvavim mečem kazal pot. Kjer je boj najhuje besnil, ondi je bil gotovo vselej on. / Takega junaka ves svet ne premore. Ponašati se moramo,

Samo

da je naš brat, slovenski sin. Narod ga bo vedno hvalil in čestil, ker mu je danes toliko dobroto skazal, da ga je rešil sužnosti, pogube. Še pozni naši vnuki se ga bodo hvaležni spominjali in mu slavo peli. / Morebiti bodo tožno vzdihovali in želeli, da bi takega junaka imeli; ali Samo je le eden. / Slovenci, takega moža ne bodemo nikoli več imeli. — Ali kaj je to, da ni nijenega odnikod? Morebiti so se pa sovražniki ustavili, poslednjo moč povzeli in se z našimi sprijeli?

10. prizor.

Boguvlast. Samo.

Samo. (Ima desnico obezano.) Hvala vsem bogovom! Srečno smo končali.

Boguvlast. Zdrav, vrli Samo! (Poda mu desnico, pa zapazi, da je ranjen.) A kaj ti je na roki? Ti si ranjen?

Samo. Nekdo me je z mečem malo prasnol. V dveh dneh mi se pa zaceli. Hvaležen sem, da ni nič hujega. Danas je pač marsikdo spustil dušo. Na polji je vse črno samih trupel. Saj smo se pa tudi sekali, da takega ne pomnim!

Boguvlast. Bilo je strašno.

Samo. Naši kmetje so se prav možato vedli. Le to nam je pomagalo, da smo nadvladali.

Boguvlast. Kmetje sami ne bi bili nič storili. Zmago si nam ti pridobil. Kmet je v vojni, rekel bi, orodje, ktero samo nič ne opravi, marveč mu je vselej nekega voditelja treba, da je vodi in ravna.

Samo. Voditelj brez orodja tudi nič ne more. Sicer pa hvali starejšine in župane; oni so si naj bolji prizadevali; Mene ne, ker sem le to storil, kar vsakemu poštenemu možu dolžnost veleva.

Boguvlast. Ne rečem, da so tudi starejšine vsak nekoliko pripomogli; ali tebi gre največa čest. Verjami, Samo! da mi sami ne bi bili neprijatelja nadvladali. Pustiva vendar to in se kaj drugega zmeniva. A kje so naši kmetje?

Samo. Za sovražniki so ulili in je gonijo.

Boguvlast. Pa se kmalu vrnejo?

Samo. Menim, da na skoro. Tudi jaz je težko čakam, ker imam starejšinam nekaj še naročiti. Na polji je obilno ranjenikov, kateri prosijo pomoči. Tem moramo najprej pomagati. Da si ravno je med njimi največ tujcev, vendar se zato ne smemo obotavljati, ker je vsak pomilo-

vanja vreden in usmiljenje ne loči prijatelja od neprijatelja.

Boguvlast. Res je. A jaz pojdem hitro po zdravila in obezila.

(Od daleč odmeva hrap, ki se vse ter bolje približuje.)

Samo. Saj ravnokar gredó.

(Čujejo se klici: Slava našemu rešitelju! Živio vrli Samo!)

II. prizor.

Prejšnja. Vsevid. Alkun. Čedoljub in še nekteri starejšine in župani.

Vsevid. (Pride od desne; za njim Alkun, Čedoljub in ostali.) Blagor domovini!

Ostali prišlici. Blagor narodu in njegovemu osvoboditelju! Slava našemu kralju Samotu! (Zvrste se slovesno okoli Samota.)

Samo. (Strmè.) Kaj če to reči, bratje? Ali se vam sanja?

Vsevid. (Ponosno.) Motiš se, predragi Samo! Sicer me pa poslušaj, da ti to pojasnim. (Slovesno.) Današnji dan je za naš narod gotovo močno važen. Danas nam se je rodila zlata svoboda, danes smo otresli tuji jarem, ker smo neprijatelja tako sijajno odpodili. Ker je ta dan res toliko znamenit, sklenoli smo starejšine

in župani in ves narod, da ga bomo prav spodobno praznovali. (Važno.) Temu dnevju si ti, Samo! svetlo solnce, Vse, kar smo si danes pridobili, naklonil si nam ti. Za to smo ti močno hvaležni, ter smo te v spomin današnje zmage in v znamenje hvaležnosti izbrali za svojega kralja. Sveti nam tudi na dalje tako, kakor si nam v bitvi! Vodi nas tudi v miru tako modro, kakor si nas v boju!

Samo. (Resno in važno.) Starejšine in župani! Hočete naj vam bom kralj. Ali dragi moji! vi preveč hitite; to ne sme iti na skok. Mar ne veste, da naši dedi niso kraljev imeli, marveč so z njimi starejšine in župani vladali, po zakonih, ktere si je narod sam ustvaril? Ta običaj nam mora biti svet. Vladajo naj tisti, kteri so doslej. Ta reč je tudi važna in resnobna. Treba je, da prej pomislite, nego koga za kralja naredite, sicer bi se lahko kesali.

Ostali. Nikoli se ne bomo.

Vsevid. Mar ti, dragi, Samo! ni po volji, da bi še na dalje svoje brate branil, in jim tako dober oče bil, kot danes?

Ostali. (Prose.) Bodi nam kralj!

Samo. (Podá genjen Vsevidu desnico.) Bodi, ker ne odjenjate? Branil vas bom, kakor danes; bom vam kralj in dober oče!

Ostali. Prisegamo ti vernost!

Boguvlast. A vi, miljeni bogovi! čujte nad njegovim prestolom in ga branite zoper vsakega sovražnika!

Ostali. Na mnoga leta!

Samo. A vi, bratje! me podpirajte na čest in blagor narodu in domovini! Bodimo vedno složni, ker le sloga jači, nesloga tlači! Današnja zmaga vam svedoči, kaj Slovan zamore, če je složen!

(Zastor se spusti.)

K o n e c .

